

4. ПРАВО ИНДУСТРИЈСКЕ СВОЈИНЕ

Индустријска својина се дели углавном на две области.

У прву област спадају пре свега робни и услужни жигови, који одвајају робе и услуге једне фирме од друге фирме, а у другу заштита географских ознака порекла робе, што представља идентификацију добара са места са којег потиче и који му дају есенцијалне атрибуте тог географског порекла.

Заштита знакова разликовања има за циљ да стимулише конкуренцију, али и да заштити са једне стране титулара права, а са друге конзумента робе, односно да му омогући да буде информисан о избору и квалитету робе и услуга.

Други видови индустријске својине су заштићени ради стимулisaња проналазаштва, дизајна, креативне технологије и ту спадају проналасци (патенти), индустријски модели и узорци и неоткривене информације.

Овде се заштита даје (нпр. код патената), у нешто краћем периоду, сходно члану 33. ТРИПС споразума који прописује да заштита неће престати пре истека периода од 20 година, рачунајући од дана подношења пријаве.

Завод за интелектуалну својину је посебна организација у систему државне управе Републике Србије у чијој су надлежности послови који се односе на права индустријске својине и ауторско и сродна права. Делокруг рада Завода за интелектуалну својину

прописан је Законом о министарствима. [1] На основу чл. 39. овог закона Завод обавља стручне послове и послове државне управе који се односе на: патент и мали патент, жиг, дизајн, ознаку географског порекла, топографију интегрисаног кола, ауторско право и сродна права; примену међународних уговора из области заштите интелектуалне својине и представљање и заступање интереса Републике Србије у специјализованим међународним организацијама за заштиту интелектуалне својине; надзор над радом организација за колективно остваривање ауторског права и сродних права; развој у области заштите интелектуалне својине; информационо-образовне послове у области заштите интелектуалне својине, као и друге послове одређене законом.

Установљење институције за заштиту индустријске својине представља конвенцијску обавезу свих земаља чланица Париске уније за заштиту индустријске својине. Република Србија је, у правном континуитету преко Краљевине Србије, једна од 11 земаља оснивача Париске уније (1883), али је Управу за заштиту индустријске својине основала знатно касније, 15. новембра 1920. године. Та институција је од тада до данас више пута мењала назив, тако да се кроз своју историју звала: Савезна управа за проналазаштво (1948), Савезни уред за патенте (1953), Савезна управа за патенте (1956), Управа за патенте (1958), Савезни завод за патенте (1967), Савезни завод за интелектуалну својину (од 1994. године), и сада - Завод за интелектуалну својину (од 2003. године). У погледу статуса, смењивали су се периоди када је институција деловала самостално или у саставу неког од органа управе (министарства или секретаријата). Сада Завод ради као посебна организација над којом надзор врши Министарство науке. Завод се од почетка бавио пословима који се односе на патенте, жигове и дизајн, а од 1981. године има у надлежности и ознаке географског порекла. Када је институција поред послова који се односе на права индустријске својине, добила у надлежност и послове који се односе на ауторско и сродна права, променила је назив у Савезни завод за интелектуалну својину (од 1994. године). Постоје извесне разлике између надлежности Завода у вези са правима индустријске својине и његове надлежности у вези са ауторским и сродним правима. Код права индустријске својине, Завод је надлежан за нормативно уређивање односа у тој области и за вођење управног поступка за признање патената, жигова, дизајна, ознака географског порекла и топографија интегрисаних кола. Код ауторског и сродних права Завод има нормативну надлежност (праћења стања у тој области и предлагања прописа) и надлежности управног надзора над радом организација за колективно искоришћавање ауторског и сродних права. Завод води јавне регистре у које се уписују захтеви за признање права индустријске својине (пријаве), одлуке у управном поступку и призната права. По извршеном упису признатог права индустријске својине у одговарајући регистар, носиоцу права издаје се исправа о признатом праву. У службеном гласилу Завода, које излази двомесечно, објављују се подаци о пријавама проналазака и о признатим правима индустријске

својине. Издавање службеног гласила је конвенцијска обавеза Завода. На основу препоруке Париске конвенције, Завод размењује своје публикације ("Гласник интелектуалне својине" и патентне списе), за билтене и списе завода других земаља. Тако је оформљена богата збирка патентних докумената, која служи Заводу за испитивање новости проналазака у поступку патентирања и за информисање стручне јавности ван Завода о стању технике у свету. У склопу Завода је јавна читаоница, где патентне информације стоје на располагању истраживачима и инжењерима из института и предузећа, проналазачима, предузетницима и свим другим заинтересованим лицима, што је конвенцијска и законска обавеза Завода. На писмени захтев и под комерцијалним условима Завод даје информације о стању технике за сваки технички проблем. На сличан начин Завод даје информације и о другим правима индустријске својине. Страна физичка и правна лица изједначена су са домаћим лицима у погледу услова за стицање права индустријске својине у Републици Србији и у погледу законских средстава за заштиту тих права, ако су из неке од земаља – чланица Париске уније или ако то произилази из начела узајамности. Постојање узајамности доказује лице које се на узајамност позива. Домаће лице нема право да тражи заштиту свога проналазак у иностранству пре него што поднесе пријаву у Републици Србији, с тим што заштиту проналазак у иностранству може тражити по истеку рока од 3 месеца од дана подношења пријаве Заводу. У поступку пред Заводом и другим надлежним органима страном лице мора имати заступника који се бави заступањем у виду занимања и који је правно лице или држављанин Републике Србије.

4.1. Патентно право

4.1.1. Дефинисање патента

Патент је право које се признаје за проналазак из било које области технике, који је нов, који има инвентивни ниво и који је индустријски применљив. Патентом се штити проналазак који испуњава законом предвиђене услове.

Патент је субјективно право које припада физичком или правном лицу уколико су испуњени законом предвиђени материјални и формални услови. Патент се доказује помоћу патентне исправе која важи на одређеној територији и у ограниченом времену.

Предмет патентне заштите је проналазак као материјализован производ проналазачког рада појединца или групе људи.

Предмет проналаска који се штити патентом може бити производ (као нпр. уређај, супстанца, композиција, биолошки материјал) или поступак.

Предмет проналаска који се штити патентом може се односити и на:

- производ који се састоји од биолошког материјала или који садржи биолошки материјал;
- поступак којим је биолошки материјал произведен, обрађен или коришћен;
- биолошки материјал који је изолован из природне средине или је произведен техничким поступком, чак иако је претходно постојао у природи.

Биолошки материјал је материјал који садржи генетску информацију и који је способан да се сам репродукује или да буде репродукован у биолошком систему (нпр. микроорганизам, биљна или животињска ћелијска култура, секвенца гена).

Проналасцима се не сматрају:

- открића, научне теорије и математичке методе;
- естетске креације;
- планови, правила и поступци за обављање интелектуалних делатности, за играње игара или за обављање послова;
- програми рачунара и
- приказивање информација.

Људско тело, у било ком стадијуму његовог формирања и развоја и откриће неког од његових елемената, укључујући секвенце или делимичне секвенце гена, не сматра се проналаском.

Елемент изолован из људског тела или произведен техничким поступком, укључујући секвенце или делимичне секвенце гена, може бити патентибилан, чак иако је структура тог елемента идентична структури природног елемента.

Индустријска примена секвенце или делимичне секвенце гена мора бити откривена у пријави патента на дан њеног подношења.

Патентом се не могу штитити проналасци чија би комерцијална употреба била противна јавном поретку или моралу:

- поступци клонирања људских бића, поступци за промену генетског идентитета ћелија људских бића, коришћење људског ембриона у индустријске или комерцијалне сврхе, поступци измене генетског идентитета животиња, ако је вероватно да ти поступци изазивају патњу животиња, без постизања значајне медицинске користи за човека или животињу, као и животиње које су резултат таквих поступака;
- проналасци који се односе на хируршке или дијагностичке поступке или поступке лечења који се примењују непосредно на људском или животињском телу, осим производа, односно супстанци и композиција које се примењују у том поступку;
- биљна сорта [\[2\]](#) или животињска раса или битно биолошки поступак за добијање биљке или животиње. [\[3\]](#)

4.1.2. Услови за стицање патента

Новост проналаска се утврђује објективно, да ли је решење било познато научној и стручној јавности пре настајања проналаска, при чему се узима постојеће стање технике у свету. Стање технике чине две групе техничких решења. Прву групу чине сва техничка решења која су постала доступна јавности пре датума подношења пријаве за патент. Другу групу чини стање технике, односно техничка решења садржана у домаћим пријавама за признање патента.

Инвентивни ниво у пракси представља проблем. Сматра се да проналазак има инвентивни ниво ако решење које он садржи не произилази из познатог стања технике.

Примењљивост значи да патент треба да буде примењљив у индустрији или другој привредној или непривредној делатности.

4.1.3. Врсте патената

Патенти могу да се поделе по земљи порекла, односно земљи одобравања патентне заштите. Та подела је на национални и наднационални патент.

Сви патентни закони у свету предвиђају патент као основни облик правне заштите проналаска. Наш закон предвиђа још следеће врсте патената-мали патент, допунски, поверљив патент и зависан патент.

Мали патент је право којим се штити проналазак који има нижи инвентивни ниво од проналаска који се штити патентом. Проналазак као предмет пријаве за признање малог патента ограничен је само на она техничка решења која се односе на обликовање или конструкцију неког предмета а то значи неки уређај, апарат, прибор, конструкцијски елемент и електрична шема. Правна заштита је 6 година.

Допунски патент је везан материјалном садржином за основни патент, дели судбину основног патента и у погледу трајања правне заштите. Носилац допунског патента и носилац основног патента морају да буду исто физичко или правно лице, јер је допунски патент производ усавршавања и допуне пријављеног, односно заштићеног проналаска.

Поверљиви проналасци су они који се односе на народну одбрану и безбедност. За ову врсту патената проналазачу припада једнократна накнада. Зависни патент је патент којим се заштићује проналазак који се не може самостално примењивати, без истовремене примене другог проналаска који је временски раније заштићен патентом.

Једна од могућих подела је и подела на патенте за производ и патенте за поступак. Патентом за производ се предвиђају као радње искоришћавања производња, понуда, стављање у промет и употреба.

Патент за поступак може да буде везан за поступак производње или за радни поступак.

4.1.4. Право првенства у патентном праву

Ако су два или више проналазача, независно један од другог, створили исти проналазак, првенство у погледу права на признање патента има подносилац пријаве патента са ранијим датумом подношења. Првенство важи од датума подношења пријаве надлежном органу

4.2. Субјекти заштите и права проналазача

Право на заштиту проналаска имају домаћа и страна физичка и правна лица. Право на заштиту припада проналазачу. Право на проналазак је преносиво право и проналазач може да га уступи заинтересованом физичком или правном лицу.

Проналазач независно од тога да ли је носилац права на патент или не, има законом предвиђена морална и материјална права.

Морално право проналазача се састоји у праву проналазача да буде назначен у патентној пријави и у свим исправама које се односе на његов проналазак.

Материјално право се састоји од права на коришћење проналаска, располагање и остваривање права на накнаду уколико друго лице користи проналазак.

4.3. Садржина, стицање и обим права на патент

Носилац патента има искључиво право:

- да користи у производњи заштићени проналазак;
- да ставља у промет предмет проналаска заштићен патентом;
- да располаже патентом.

У остваривању свог искључивог права на економско искоришћавање заштићеног проналаска, носилац патента има право да спречи свако треће лице које нема његову сагласност:

- да производи, нуди, ставља у промет или употребљава производ који је израђен према заштићеном проналаску или да увози или складишти тај производ у наведене сврхе;
- да примењује поступак који је заштићен патентом;
- да нуди поступак који је заштићен патентом;
- да производи, нуди, ставља у промет, употребљава, увози или складишти за те сврхе производ директно добијен поступком који је заштићен патентом;
- да нуди и испоручује производе који чине битне елементе проналаска лицима која нису овлашћена за коришћење тог проналаска, ако је понуђачу или испоручиоцу познато или му је из околности случаја морало бити познато да је тај производ намењен за

примену туђег проналаска.

Патент се стиче објавом признатог патента у службеном гласилу, а важи од датума подношења пријаве.

4.3.1. Садржина права код патената из биотехнологије

Биотехнолошки проналасци су проналасци који се односе на производ који се састоји или који садржи биолошки материјал или на поступак помоћу којег је биолошки материјал произведен, обрађен или коришћен.

Ако се патент односи на биолошки материјал који има специфична својства, која су резултат биотехнолошког проналаска, права се односе на било који биолошки материјал добијен од тог биолошког материјала размножавањем или умножавањем, у истом или измењеном облику, и који има та иста својства.

Ако се патент односи на производ који садржи или се састоји од генетске информације, права се односе и на сваки други материјал који садржи тај производ, под условом да је у њему садржана генетска информација која врши своју функцију, осим људског тела, било ког стадијума његовог формирања и развоја, и открића неког од његових елемената, укључујући секвенце или делимичне секвенце гена и који је тај производ уграђен и у коме је генетска информација садржана.

Ако се патент односи на поступак који омогућава производњу биолошког материјала који има специфична својства као резултат биотехнолошког проналаска, права се односе и на биолошки материјал непосредно добијен тим поступком, као и на сваки други биолошки материјал добијен у истом или измењеном облику, размножавањем или умножавањем непосредно добијеног биолошког материјала, и који има та иста својства.

Заштита се не односи на биолошки материјал добијен размножавањем или умножавањем биолошког материјала стављеног у промет од стране носиоца патента или уз његову сагласност, ако је он нужна последица примене ради које је биолошки материјал стављен у промет, под условом да добијени материјал није касније коришћен за друго размножавање или умножавање.

4.4. Исцрпљене права на патент

Ако је заштићени производ стављен у промет на територији Србије од стране носиоца патента или уз његову сагласност, стизалац тог производа може слободно да га употребљава и да њиме располаже.

4.5. Право ранијег корисника патента

Патент не делује према савесном лицу које је пре датума признатог права првенства пријаве на територији Србије већ отпочело коришћење у производњи заштићеног проналаска, односно извршило све неопходне припреме за отпочињање таквог коришћења.

Такво лице има право да настави коришћење проналазака искључиво у производне сврхе, у свом сопственом погону или у туђем погону за сопствене потребе, али не може пренети своје право на коришћење проналаска на другог, осим ако заједно с правом преноси и предузеће, односно део предузећа у коме је припремљено, односно отпочело коришћење тог проналаска.

4.6. Принудна лиценца

Ако носилац патента одбије да другим лицима уступи право на економско искоришћавање заштићеног проналаска, или им поставља неоправдане услове за такво уступање, орган надлежан за послове из области у којој проналазак треба да се примени може, после разматрања сваког појединачног случаја, дати принудну лиценцу, на захтев заинтересованог лица:

- ако носилац патента, сам или преко другог лица, не користи или недовољно користи заштићени проналазак на територији Републике Србије;
- ако без коришћења тог проналаска, у целини или делимично, није могуће економско искоришћавање другог проналаска који је касније заштићен на име другог лица.

Заинтересовано лице дужно је да докаже да је, пре подношења захтева за добијање принудне лиценце, покушало да добије овлашћење носиоца права за коришћење заштићеног проналаска под разумним економским условима и роковима, и да овлашћење није добило у разумном року.

Такво заинтересовано лице, може бити само лице које докаже да располаже технолошким могућностима и производним капацитетима потребним за економско искоришћавање заштићеног проналаска.

У случају позитивног одговора надлежног органа, заинтересовано лице може бити само носилац патента за касније заштићени проналазак, и то под условом да:

- касније заштићени проналазак представља значајан технички напредак од посебног економског значаја у односу на раније заштићени проналазак и да
- носилац раније заштићеног проналаска има, под разумним условима, право на унакрсну лиценцу за коришћење касније заштићеног проналаска.

Овлашћење за коришћење раније заштићеног проналаска није преносиво, осим у случају истовременог преноса касније заштићеног проналаска.

Принудна лиценца се може дати и пре истека рока за добровољно давање лиценце, ако је коришћење заштићеног проналаска неопходно због националне или друге изузетне потребе (заштита здравља и исхрана становништва, заштита јавног интереса у областима од виталног значаја за друштвено-економски и технолошки развој) или је заштићени проналазак коришћен на начин који је, од стране надлежног органа државе, утврђен као противан начелу слободе конкуренције.

О захтеву заинтересованог лица за давање принудне лиценце у јавном интересу одлучује Савет министара, након разматрања сваког појединачног случаја.

Принудна лиценца у јавном интересу може да се укине ако и кад околности које су до ње довеле престану да постоје и ако је мало вероватно да ће се поново јавити. На образложен захтев, Савет министара преиспитаће даље постојање тих околности.

Да би се исправило поступање противно начелу слободе конкуренције, Савет министара може да одбије укидање принудне лиценце у јавном интересу ако и кад је вероватно да ће се околности које су до ње довеле поново јавити.

Носилац принудне лиценце у јавном интересу има обавезу да носиоцу патента плаћа накнаду. Међутим, кад је принудна лиценца у јавном интересу одобрена ради исправљања понашања које је противно начелу слободе конкуренције, код утврђивања висине накнаде, узеће се у обзир потреба за исправљањем таквог понашања.

4.7. Проналасци остварени у радном односу

Проналаском из радног односа сматра се:

- проналазак који запослени створи извршавајући своје редовне радне обавезе или посебно наложене задатке у вези са научно-техничким истраживањем и развојем, као и проналазак који настане у извршавању уговора о истраживачком раду закљученог са послодавцем;
- проналазак који запослени створи у вези с активностима послодавца или коришћењем материјално-техничких средстава, информација и других услова које је обезбедио послодавац;
- проналазак који запослени створи у року од годину дана од дана престанка радног односа, а који би, да је створен у току радног односа, био проналазак који је остварен под напред наведеним околностима.

Право на заштиту проналаска из радног односа има послодавац, ако уговором између проналазача и послодавца није друкчије уређено.

Ако је проналазак из радног односа заштићен на име послодавца, проналазачу припадају морална права у вези с тим проналаском, као и право на накнаду зависно од ефеката економског искоришћавања проналаска.

Проналазачу припада право на накнаду и у случају кад послодавац пренесе право или

уступи лиценцу за искоришћавање заштићеног проналаска на треће лице.

Право на заштиту проналаска који запослени створи у року од годину дана од дана престанка радног односа има запослени, с тим што послодавац има право економског искоришћавања проналаска, уз обавезу да запосленом исплати накнаду у складу са уговором који закључе поводом конкретног проналаска.

Изузетно, ако проналазак обухвати неку од производних тајни послодавца код кога је проналазач запослен, послодавац има право да спречи објављивање проналаска, уз обавезу да запосленом исплати накнаду, а запослени нема право да проналазак пријави за заштиту.

Регулисање материје проналазака насталих у радном односу конвенцијско право препушта националним законодавствима. Број проналазака остварених у радном односу, посебно у развијеним земљама, је знатно већи у односу на проналаске које остварују индивидуални проналазачи, међутим, закони су наклоњенији послодавцима него проналазачима.

У нашем закону, право запосленог на накнаду није условљено патентбилношћу проналаска, јер се и у том случају може да користи као техничко унапређење.

Критеријуми за утврђивање висине накнаде, као и начин и време плаћања, треба да се одреде или уговором о раду или општим актом послодавца.

Проналазач је дужан да по настанку проналаска писаним путем о томе обавести послодавца, као и да пружи на увид податке о садржају проналаска, начину примене, средствима која је користио и сарадницима који су радили са њим. Послодавац има рок од два месеца да одговори да ли сматра да се ради о проналаску из радног односа, јер уколико то не учини у наведеном року, запослени има право да проналазак региструје на своје име.

5. Права сродна патентном праву

5.1. Know how

Менаџмент знања се дефинише као колективно знање (укључујући искуство, веш

тине
,
податке
и
информације
)
једне
организације
.
Укљу
ч
ује
интерно
знање
и
знање
које
се
селективно
прикупља
из
екстерних
извора
ради
побољ
ш
ања
организације
.

Менаџмент знања је више од пуког прикупљања информација и њиховог убацивања у компјутерску базу података или на WEB страницу. Омогућује појединцима, на свим нивоима организације, приступ информацијама које су им потребне за обављање задатака дајући допринос испуњењу свеукупних циљева организације.

Менаџмент знања се описује као најефективније коришћење интелектуалног капитала неког посла. Он укључује повезивање мозгова одговарајућих људи како би размена, резоновање и заједничко деловање постали готово инстинктивни и део свакодневног рада. Везује за тзв. организације које су увежбане за стварање, прикупљање и трансфер знања и модификовање понашања како би достигле одређено знање и визије. Знање се преноси путем личне комуникације, телефонским разговорима или на састанцима. Вредности знања и know-how-а стварају се кроз ове процесе и усмеравају

се у облику различитих извешаја. Они потом постају део знања компаније.

Менаџмент знања је стратешка примена колективног знања компаније и know-how-a за стварање профита и повећања удела на тржишту. Имовина знања (идеје, концепти know-how) ствара се компјутеризованим прикупљањем, чувањем, поделом и усмеравањем корпоративног знања. Напредне технологије омогућују истраживање корпоративне свести ради стварања нових производа заснованих на знању.

Менаџмент знања покрива три главне активности знања: генерисање, кодификацију и трансфер

Генерисање знања укључује све активности које преносе ново знање појединцима, групи или организацији, као што су стварање, прибављање, синтеза, фузија и адаптација. Кодификација знања је таква врста представљања знања која омогућава појединцима и организацијама да га поново користе. Трансфер знања укључује премештање знања са једног места на друго и његову апсорпцију. Снага знања је у томе што организацијама омогућава да побољшају продуктивност свих активности и да пруже њихову вредност како групи тако и појединцима.

Последњих година, интелектуални капитал у литератури, заузима запажено место као основни ресурс који компанијама треба да обезбеди конкурентну предност. Знање је вредније и моћније од природних ресурса, огромних фабрика или мноштва банковних рачуна, иако је интелектуални капитал неопипљив. То је знање радне снаге: вештина, интуиција и способности тима, или know-how екипе запослених који су осмислили начине да побољшају ефикасност своје фабрике. Интелектуални капитал је интелектуални материјал (знање, информације, интелектуална својина, искуство) који може да се употреби за стварање нове вредности и трајног богатства.

Резултат проналазачког права могу да буду и одређена знања и искуства која се примењују у индустријској и занатској производњи и привредном животу уопште. Скуп ових знања и искустава се назива Know how-знати како. Ималац овог права ужива фактички монопол на тржишту, чији је основ тајност садржине права. Know how

представља категорију интелектуалне својине која не захтева одређену материјализацију да би знање као такво имало вредност и било признато.

Тајност има велики значај код преноса овог права уговором. Осим тајности, значајан елемент је и преносивост, односно способност да се знања и искуства која га сачињавају преносе од једног корисника на другог.

У време велике конкуренције и сталних иновација, поседовање праве информације у право време осигурава компанији водећи положај на тржишту и ствара одрживу конкурентску предност. Отвара се и могућност за формирање велике базе података са циљем одржавања и повећавања тржишног учешћа, као и профита. Битно је у право време открити шта конкуренти раде и шта намеравају радити. Пословна тајна се може дефинисати као скуп докумената и података чије саопштавање трећем лицу може нанети штету пословним интересима и пословном угледу компаније. Пословна тајна се одређује општим актима и одређеним прописима предузећа, и са собом носи кривичну одговорност у случају одавања. У пракси, најчешће се као пословне тајне срећу оригинални производни поступци, нове технологије, састојци специфичних производа, пословни уговори са клијентима и њихов садржај, know-how, састав и квалитет менаџмента. Значајан вид пословне тајне је производна тајна. Производна тајна подразумева сваку шему, формулу, изум или информацију која се примењује у пословању и тиме стиче конкурентска предност над компанијама из истих или сличних делатности које их не знају и не примењују.

Сви запослени у компанији дужни су да чувају пословну тајну за време радног односа у компанији и после његовог престанка. Пословна тајна се може открити само на оправдани захтев овлашћених особа и надлежних органа и то могу урадити особе које су овлашћене општим актима предузећа.

Know-how је тајан када није широко познат или није лако доступан. Битан је када обухвата значајне податке који су корисни за производњу производа или за примену поступака обухваћених уговором о лиценци. Ти подаци морају битно да доприносе у производњи уговорених производа или је олакшавати.

Што се тиче корисности када се ради о поступку, know-how треба да знатно ојача конкурентност стипцаоца. Know-how је идентификован када је могуће проверити да испуњава услове тајности и битности.

Паралелно с процесом глобализације формиране су нове области економије, које се у западној литератури означавају као економија заснована на знању, или економија знања и економија заснована на информацијама или економија информација.

Економика знања се може посматрати као део привредног система који је повезан с процесима формирања, ширења и коришћења знања, као карактеристика конкретног стања привреде, у којем се знање појављује као кључна развојна детерминанта њеног раста и развоја, односно као економија заснована на знањима.

Знање, информације, вештине, иновације и нове идеје револуционарно померају границе друштвеног и економског раста и развоја, постају кључно

богатство и производни ресурс.

Информација има карактеристике јавног добра, док се знање третира као персонализовано добро. Независно од тога да ли се под знањем подразумева способност конкретног скупљања и примене информација, скуп способности и идеја, скуп искуства, информација, мишљења, интуиције и експертске проицљивости, или способност решавања проблема, коришћење знања доводи до квалитетних основа привреде и друштва у целини.

Акумулација, предаја и управљање знањима (и на њима заснованим иновацијама) је одавно постало императив економског раста и развоја. Интерес за управљање знањем је у сталном порасту, јер је одавно постало јасно да је његов утицај пресудан за стварање конкурентске предности, економски раст и развој.

5.2. Топографија интегрисаних кола

Предмет и услови заштите топографија интегрисаних кола [4] (у даљем тексту: топографија), представљају права стваралаца и начин њихових остваривања, као и права предузећа или другог правног лица у коме је топографија настала.

Топографија је на било који начин приказан тродимензионални распоред елемената, од којих је најмање један активан, и међувеза у интегрисаном колу, или такав тродимензионални распоред припремљен за производњу одређеног интегрисаног кола.

Интегрисано коло је готов производ или међупроизвод у коме се остварује одређена електронска функција и у коме су елементи, од којих је најмање један активан, и међувезе интегрално формирани у комаду материјала или на комаду материјала, односно и у комаду и на комаду материјала.

Заштитом није обухваћена технологија која се користи у производњи топографије или интегрисаног кола, информације које се чувају у интегрисаном колу, идеје, поступци, процеси, системи, методи рада, концепти, принципи или открића, без обзира на начин на који су описани или објашњени.

Штити се само топографија која је резултат интелектуалног напора ствараоца и која у време свог настанка није била општепозната међу ствараоцима топографија и произвођачима интегрисаних кола.

Заштита топографије може да се тражи у року од две године од датума њене прве комерцијалне употребе било где у свету.

Ако топографија није комерцијално употребљена, заштита топографије се може тражити у року од 15 година од дана њеног настанка.

5.2.1. Субјекти заштите

Право на заштиту топографије има њен стваралац, односно његов правни следбеник или послодавац, односно његов правни следбеник. Ако је топографију креирало више стваралаца, њима припада заједничко право на заштиту.

На заштиту топографије која је настала у радном односу сходно се примењују одредбе закона којим се уређују патенти. Страна лица имају право на заштиту топографије у Србији под условима узајамности.

Страно лице мора, у поступку заштите пред органом управе Савета министара, који је надлежан за послове интелектуалне својине, мора да има заступника који се бави заступањем у виду занимања и који је домаћи држављанин или домаће правно лице.

Правна заштита топографије остварује се у управном поступку који води надлежни орган. Одлуке надлежног органа су коначне и против њих се може водити управни спор.

Покретање поступка за заштиту топографије

Поступак за заштиту топографије покреће се подношењем пријаве за заштиту топографије (у даљем тексту: пријава) надлежном органу.

Надлежни орган не проверава да ли подносилац пријаве има право на заштиту. За сваку топографију подноси се посебна пријава.

Пријава садржи захтев за признање права на топографију и прилоге. Захтев за признање права на топографију садржи:

- назив топографије;
- податке о подносиоцу пријаве и ствараоцу топографије, ако подносилац пријаве није стваралац;
- датум подношења пријаве;
- датум настанка топографије, ако топографија није била комерцијално употребљена или датум и место када је топографија први пут комерцијално употребљена било где у свету.

Уз захтев за признање права на топографију подносе се следећи прилози:

- опис топографије, са подацима који дефинишу електронску функцију коју интегрисано коло израђено према топографији обавља;
- графички приказ или приказ топографије у другом одговарајућем облику којим се топографија идентификује;
- примерак интегрисаног кола изведеног према топографији за коју се тражи заштита, ако је интегрисано коло комерцијално употребљено;
- доказ о комерцијалној употреби топографије;
- изјаву о праву на подношење пријаве као подносилац пријаве није стваралац топографије.

Подносилац пријаве може при подношењу пријаве да тражи да се делови прилога који представљају пословну тајну не могу саопштавати ни чинити доступним трећим лицима, под условом да су остали делови прилога довољни за идентификацију топографије.

Садржина захтева за признање права на топографију и прилога који се подноси уз тај захтев уређује се посебним прописом.

Ако надлежни орган на основу спроведеног поступка испитивања пријаве утврди да су испуњени сви услови из тих ставова, донеће решење о признању права на топографију.

Надлежни орган води следеће јавне књиге:

- Регистар пријава топографија, у који се уписују подаци из захтева за признање права и прилози;
- Регистар топографија, у који се уписују подаци о признатим правима на заштиту.

Признато право на топографију уписује се у Регистар топографија. По извршеном упису у Регистар топографија, носиоцу права издаје се исправа о заштићеној топографији прописане садржине. Свако има право да разгледа пријаву и добије копију захтева за признање права на топографију и прилога.

5.2.2. Садржина права

Носилац права на топографију има искључиво право да:

- умножава заштићену топографију у целини или њене битне делове;
- производи интегрисана кола која садрже заштићену топографију, или њене битне делове;
- увози, нуди ради стављања у промет, ставља у промет или на други начин комерцијално употребљава примерке заштићене топографије или њених битних делова, или интегрисана кола у којима је садржана заштићена топографија, или њени битни делови.

5.2.3. Ограничене права

Не сматра се повредом права умножавање топографије уколико се ради о умножавању у следећим случајевима:

- за личну употребу у некомерцијалне сврхе;
- за наставу која се односи на топографију, као и за стручне анализе или истраживања.

5.2.4. Исцрпљење права

Не сматрају се повредом права радње које се односе на примерак заштићене топографије, односно интегрисано коло које садржи заштићену топографију, које је први пут ставио у промет носилац права, односно лице које има његову сагласност.

5.2.5. Рок трајања права

Рок трајања права на топографију почиње од дана подношења пријаве која испуњава услове из закона или од дана прве комерцијалне употребе топографије, зависно од тога који је дан ранији.

Право на топографију престаје истеком календарске године у којој се навршава 10 година од дана почетка рока трајања права на топографију.

Право на топографију може бити, у целини или делимично, предмет преноса на основу уговора о преносу или на основу наслеђивања.

Поједина или сва овлашћења из права на топографију могу са ограничењима или без њих, бити предмет уступања на основу уговора о лиценци. Уговори су пуноважни само ако су састављени у писаној форми и имају дејство према трећим лицима само ако су уписани у Регистар топографија.

5.2.6. Поверљиве пријаве

Пријаве топографија домаћих лица које су од значаја за одбрану или безбедност Србије сматрају се поверљивим. Поверљиве пријаве се не објављују.

Носилац права на топографију или стицалац искључиве лиценце на заштићеној топографији може поднети тужбу надлежном суду због повреде својих искључивих права. Тужбом се може се захтевати:

- утврђивање повреде права;
- престанак повреде права;
- накнада имовинске штете (стварне штете и изгубљене добити);
- објављивање пресуде о трошку туженог.

Тужба се може поднети у року од године дана од дана сазнања за повреду и учиниоца, али не после истека рока од три године од дана учињене повреде.

Не сматра се повредом права коришћење интегрисаног кола од стране лица које је набавило интегрисано коло од другог и које у том тренутку није знало или није могло

знати да је у њему садржана заштићена топографија. Али, од момента кад је савесно лице сазнало или стекло могућност да сазна да интегрисана кола садрже заштићену топографију, оно има обавезу да носиоцу права на топографију плати накнаду за коришћење интегрисаног кола.

Ако је повреда права учињена намерно, тужилац може од туженог, уместо накнаде имовинске штете, захтевати накнаду до троструког износа уобичајене лиценцне накнаде која би била плаћена да је коришћење топографије било законито.

5.3. Жиг

Стварању добре робне марке мора да претходи детаљно урађена анализа тржишта и постављање циљева које компанија жели њом да постигне. Свакако је лакше и прихватљивије да се робна марка уводи на страно тржиште у оном асортиману производа и на онај начин како то не ради конкуренција, јер је тада потрошачи могу брже и квалитетније приметити. У највећем броју земаља у свету, знак може да буде

веома различит. Жигом може бити заштићена реч, комбинација одређених слова, слог, као и реч или комбинација слова са одређеним графичким решењем или логотипом компаније. Да би произвођач заштитио одређени знак у иностранству мора да испуни два основна услова: да је знак подобан, односно да се не односи на неке искључиве карактеристике производа или услуга, и да није сличан раније заштићеним знацима на одређеној територији. Кад предузеће има жиг који је заштитило на националној територији, али то није учинило у иностранству, било које страно предузеће у својој земљи може да заштити идентичан знак за исту врсту роба или услуга и да на тај начин спречи извоз у ту земљу. У том случају извоз је онемогућен, а предузеће мора да добије сагласност тог правног лица која се по правилу плаћа јер представља неку врсту лиценце. Пракса показује да су неки произвођачи, услед необавештености и евентуалне уштеде, приликом извоза робе у иностранство врло често пристајали да страни партнер на своје име заштити жиг у иностранству, који је иначе заштићен на тржишту произвођача. То је лоша варијанта јер извозник касније мора стално да се прилагођава свим захтевима страног партнера, при чему зарађује знатно мање него што би могао да је сам заштитио знак. Такође, треба пажљиво одабрати време и начин комуницирања са потрошачима како би робна марка била запажена и прихваћена на адекватан начин. У даљем развоју робне марке производа на страном тржишту кључну улогу има континуитет у квалитету производа како би потрошач увек знао шта купује за свој новац.

Највеће робне марке, поготово те које су светски познате, не настају преко ноћи. Сама комуникација робне марке према потрошачима данас се захваљујући писаним медијима, телевизији и све више интернету, може постићи знатно брже и ефикасније него пре 20 или 40 година. Но, и поред те чињенице у Србији не постоји култура заштите интелектуалне својине. У последње време све је већи број пријава за заштиту међународног жига које подносе мала и средња предузећа. Највећу шансу за успешан пласман на страном тржишту имају производи који су произведени на традиционалан начин, али и све оно што представља одређену врсту концепта здраве хране и производа високог квалитета. Чврсти ставови о вредностима које нека робна марка има код потрошача граде се континуирано кроз дуги низ година. Да би се то постигло, потребна су знатна улагања у маркетинг, продају и дистрибуцију како би се постигла што већа присутност производа на продајним местима. Потребно је константно спроводити истраживања страних тржишта како би се развој нових производа кретао у смеру трендова у потрошњи производа и тако задовољавао захтеве потрошача.

Реч “брендинг” вуче корене из енглеског и значи “обележити”, “жигосати”. Први брендови везују се за жигосање стоке која се на тај начин раздвајала у стадима различитих власника. Бренд је производ који има такве особине да га купци више воле и радије купују од других производа.

Робни и услужни жигови, на које се најчешће мисли када се говори о брендovима, могу бити заштићени подношењем пријаве комунитарног жига, подношењем националне пријаве жига у државама чланицама или на основу

Мадридског аранжмана о међународном регистравању жигова.

Комунитарним жигом се штити знак који се може графички приказати, посебно речи, укључујући и властита имена, цртеже, слова, бројеве, облик робе или њеног паковања, под условом да се таквим знацима могу разликовати робе или услуге једног предузећа од оног другог предузећа.

Поседовање робног жига даје ексклузивно право (тј. лиценцу) титулару жига

да под њим производи и пласира на тржиште своје производе или услуге, у исто време спречавајући друге да користе исти робни жиг за исте или сличне производе или услуге. Произвођач може добити лиценцу за све своје производе или само неке од њих.

Робни жиг се региструје на период од 10 година од дана подношења регистрационе пријаве, а може се даље обнављати такође на периоде од 10 година.

Не могу се заштитити жигом, поред осталог:

Знаци од којих се не може састојати жиг;

Знаци који немају дистинктивно обележје;

Знаци који се састоје искључиво од знакова или ознака које могу да послуже, у трговини, да се назначе врста, квалитет, квантитет, намеравана употреба, вредност, географско порекло, или време производње или пружања услуга, или друге карактеристике роба или услуга;

Знаци који се састоје искључиво од знакова или ознака које су настале у говорном језику или у бона фиде и усвојеној пословној пракси;

Знаци који се састоје искључиво од:

- облика који је резултат природе самих роба
- облика роба који је неопходан да би се постигао технички ефекат, или

- облика који даје суштинску вредност робама

Знаци који су супротни јавним начелима или прихваћеним моралним нормама;

Знаци који су такве природе да доводе јавност у забуну, на пример, у погледу природе, квалитета или географског порекла роба или услуга;

Знаци које није одобрио овлашћени или надлежни орган и које треба одбити или поништити на основу члана 6 Париске конвенције за заштиту индустријске својине;

Знак који је високе симболичке вредности, посебно религиозни симболи;

Знак који садржи беџеве, амблеме и штитове, ван оних обухваћених чланом 6 Париске конвенције који су од јавног интереса, осим ако се добије пристанак одговарајућих органа за њихово регистравање у складу са законодавством државе чланице.

Некоришћење регистрованог жига у промету роба или услуга у року од 5 година, повлачи поништавање регистрације.

Од 2004. год, титулари комунитарног жига могу да добију и међународну заштиту свог робног жига подношењем међународне пријаве у складу са Мадридским протоколом. И обрнуто, власници робних жигова у другим земљама, потписницама Мадридског протокола (преко 60 земаља, укључујући САД, Русију, Јапан, Кину и Аустралију), такође могу тражити заштиту својих робних жигова у ЕУ.

Због економског значаја предмета и сложености материје, у скоро свим државама ЕУ постоји само један суд који расправља о питањима повреде комунитарног дизајна и комунитарних жигова. [\[5\]](#)

Жиг је право којим се штити знак који у промету служи за разликовање робе, односно услуга једног физичког или правног лица од исте или сличне робе, односно услуга другог физичког или правног лица.

Жигом се штити знак који служи за разликовање робе, односно услуга у промету, који се може графички представити. Знак се може састојати, на пример, од речи, слогана, слова, бројева, слика, цртежа, распореда боја, тродимензионалних облика, комбинација тих знакова, као и од музичких фраза приказаних нотним писмом. Сви елементи који сачињавају један жиг су заштићени .

Функције жига

Примарна функција жига је да означи порекло робе односно име произвођача или у услужној делатности да означи носиоца привредне делатности.

Друга функција је да индивидуализира робу односно услуге.

Гарантна функција значи да је производ обележен жигом производ одређеног квалитета. Увођење жига гаранције у наш закон је учињено са намером да се обезбеди заштита жига чије ће право коришћења носилац права додељивати оним предузећима чија роба односно услуге задовољавају потребне услове у погледу квалитета, географског порекла, начина производње и других заједничких обележја.

Жиг је постао и моћно средство рекламе и као такав има пропагандну функцију.

Правна заштита жига треба да пружи заштиту савесним привредним субјектима који приликом обављања своје привредне делатности обележавају производе и услуге заштићеним жиговима. Потрошачи у систему правне заштите жига имају гаранцију за производ.

Заштитом жига остварује се интерес друштвене заједнице јер жиг као елеменат лојалне конкуренције доприноси бољој заштити тржишта.

Врсте жигова

Основна подела жигова је на националне и наднационалне. Национални жигови су знаци за које је добијена заштита на територији земље чији национални орган је одобрио жиг. Наднационални жигови су такви жигови који се региструју са важењем на територији више држава.

Друга значајна подела жигова је на робне и услужне, затим на индивидуалне и колективне. Индивидуални жиг је онај који стекне један пријавилац-физичко или правно лице, на знак за обележаваље робе или услуга. Колективни жиг је жиг правног лица које представља облик удруживања произвођача или давалаца услуга, који имају право да користе субјекти који су чланови тог удружења.

Жиг гаранције је такав жиг који могу да користе више предузећа под надзором носиоца права на жиг, а који служи као гаранција квалитета, географског порекла, начина производње и сл.

Дескриптивни жигови

Дескриптивни жигови су они којима се означава неко својство робе-квалитет услуга, количина, намена, време и начин производње. То су знаци који потрошачима пружају информацију о својствима једног производа, који су опште познати, разумљиви и јасни и који уствари представљају производ купцу.

Садржина, стицање и обим права на жиг

Поступак заштите жига је врло једноставан. Потребно је да се поднесе пријава жига која садржи неколико основних елемената: захтев за признавање жига, изглед знака за који се тражи заштита и списак роба и услуга на које се тај жиг односи. Таква пријава добија свој редни број и након тога улази у редован поступак који по правилу траје око годину и по дана. У случају да се подноси међународна пријава жига могуће га је заштитити по хитном поступку који се завршава у року од две до три недеље. Поступак међународне пријаве жига сличан је нашем и покреће се подношењем домаће пријаве код Завода за заштиту интелектуалне својине. Уколико су на пријави назначене земље чланице Мадридског аранжмана, онда пријава може да се поднесе само у случају кад је домаћи

жиг регистрован. По добијању националне пријаве, врши се њено испитивање по хитном поступку. Уколико се утврди да пријава испуњава све прописане услове предузеће је, у даљем поступку, дужно да уплати одређени износ таксе за регистрацију и објављивање жига, као и таксу Међународном бироу светске организације за интелектуалну својину у Женеви за подношење међународне пријаве. По извршеној уплати, регистровани национални жиг се прослеђује Међународном бироу који има обавезу да жиг региструје као међународно признат и као такав објави у својој публикацији. Трошкови заштите жига зависе од броја земаља од којих се тражи заштита. Трошкови су много виши кад се знак штити само у појединим земљама где се пријава подноси на основу Мадридског протокола, него кад се то чини за све земље потписнице Мадридског аранжмана. [6] Сва права која су призната ограничена су временским периодом и подлежу, под одређеним условима, поништавању, односно престанку важења. Жиг може да траје и десет година, а након тог периода може да се обнови. Садржину права на жиг чини имовинско-правно овлашћење носиоца права да жиг користи за обележавање робе или услуга. Право је монополског карактера и садржи и негативно овлашћење носиоца права на жиг, које се састоји у праву носиоца да забрани другим лицима да употребљавају његов жиг. Право на жиг траје 10 година.

Жиг се стиче уписом у регистар а важи од датума подношења пријаве.

Интернет адреса

Интернет адреса је нематеријално добро чија је функција да обележи место у виртуелном кибернетском простору, на коме се налази одређена информација о

власнику адресе.

Предмет и услови заштите географске ознаке порекла

Географска ознака порекла је географски назив који се употребљава да означи да одређени производ потиче из једне земље, региона, места. Географска ознака порекла не представља резултат људског стваралаштва, јер је корисник везан подручјем са кога производ потиче. Овлашћени корисник географске ознаке порекла има право да користи ту ознаку за обележавање производа за које је та ознака добијена од стране Завода. То могу да буду производи, средства за паковање, каталози, огласи, понуде, пословна кореспонденција као и увоз и извоз производа са том географском ознаком порекла. Географску ознаку порекла могу користити само лица која су као овлашћени корисници те услуге уписана у одговарајући регистар.

Поступак заштите географске ознаке порекла

Поступак се покреће пријавом коју могу да поднесу само лица која производе на одређеном географском подручју производе које обележавају називом тог географског

подручја. Пријава мора да садржи захтев за признање, доказ о обављању одређене делатности и доказ о извршеној контроли производа.

Друга фаза се састоји од формалног и материјалног испитивања пријаве за установљење географске ознаке порекла и пријаве за признање својства овлашћеног корисника.

Ако пријава за установљење географске ознаке порекла испуњава предвиђене услове Завод ће донети решење о признању права и ознаку уписати у регистар.

Право географске ознаке порекла

Ознаке географског порекла употребљавају се за обележавање природних, пољопривредних и индустријских производа, производа домаће радиности и услуга.

Појам имена порекла

Име порекла је географски назив земље, региона или локалитета који служи да означи производ који оданде потиче, чији су квалитет и посебна својства искључиво или битно условљена географском средином, која обухвата природне и људске факторе и чија се производња, прерада и припрема у целини одвијају на одређеном ограниченом подручју.

Појам географске ознаке

Географска ознака је ознака која идентификује одређену робу као робу пореклом са територије одређене земље, региона или локалитета са те територије, где се одређени квалитет, репутација или друге карактеристике робе суштински могу приписати њеном географском пореклу.

Традиционални и историјски називи

Име порекла је географски назив земље, региона или локалитета који служи да означи производ који оданде потиче, чији су квалитет и посебна својства искључиво или битно условљена географском средином, која обухвата природне и људске факторе и чија се производња, прерада и припрема у целини одвијају на одређеном ограниченом подручју.

Ознаку географског порекла чини и назив који није административни географски назив одређене земље, региона или локалитета, који је дугом употребом у промету постао општепознат као традиционални назив производа који потиче са тог подручја, или је у питању историјски назив тог подручја.

Хомонимни назив

Ако су називи два или више места одакле производ потиче идентични, или готово идентични у писаном или изговореном облику (хомонимни називи), заштита таквих географских назива биће призната свим заинтересованим лицима која испуњавају услове прописане овим законом, на основу принципа праведног и равноправног третирања произвођача на тржишту и истинитог обавештавања потрошача, осим када то може да изазове забуну у јавности о тачном географском пореклу производа.

Називи који се не могу заштитити

Ознаком географског порекла не може да се заштити назив:

- који је противан јавном поретку или моралу;
- који представља име заштићене биљне сорте или животињске врсте;
- чији изглед или садржај може да створи забуну код потрошача у погледу природе, порекла, квалитета, начина производње или других карактеристика производа;
- који представља тачан назив земље, региона или локалитета са кога производ

потиче, али који код потрошача изазива лажну представу да производ потиче из друге земље, региона или локалитета;

- који је услед дуготрајне употребе постао генеричан, односно уобичајен назив за означавање одређеног производа;
- који није заштићен, или је престао да буде заштићен у земљи порекла, или који је престао да се користи у тој земљи.

Овим законом не штити се ознака географског порекла за производ од винове лозе ако је та ознака идентична са именом сорте грозђа која је постојала на територији Србије и Црне Горе пре 1. јануара 1995. године.

Трајање имена порекла, односно географске ознаке

Трајање регистрованог имена порекла, односно регистроване географске ознаке није ограничено.

Поступак за признање статуса овлашћеног корисника имена порекла, односно географске ознаке покреће се пријавом за признање статуса овлашћеног корисника имена порекла, односно географске ознаке. Пријаву за признање статуса овлашћеног корисника имена порекла, односно географске ознаке могу да поднесу физичка или правна лица која на одређеном географском подручју производе производе који се означавају називом тог географског подручја, као и удружења тих физичких и правних лица.

Доказ о извршеној контроли квалитета производа

Доказом о извршеној контроли квалитета производа сматраће се исправа (уверење, сертификат, потврда или извештај) о извршеној контроли квалитета одређеног производа, издата од овлашћене организације која је у захтеву за регистравање имена порекла и захтеву за признање статуса овлашћеног корисника имена порекла наведена као организација која врши контролу производа, којом се потврђује да контролисани производ поседује сва она посебна својства и квалитет који су наведени у елаборату о начину производње производа и посебним својствима и квалитету производа.

Пријаве се испитују по редоследу одређеном датумом њиховог подношења. Изузетно, пријава се решава по хитном поступку:

- у случају поступка покренутог пред судом, царинским органом или органом инспекцијског надзора, на захтев суда, царинског органа или надлежног инспектората;
- ако је поднесен, захтев за међународно регистравање имена порекла, односно географске ознаке.

Ако пријава за признање статуса овлашћеног корисника имена порекла, односно географске ознаке испуњава услове који су прописани законом, да се подносиоцу пријаве призна статус овлашћеног корисника имена порекла, односно географске ознаке, надлежни орган ће закључком позвати подносиоца пријаве да плати таксу за признање статуса овлашћеног корисника имена порекла, односно географске ознаке, за прве три године и трошкове објаве података о овлашћеном кориснику имена порекла, односно географске ознаке, и да достави доказе о извршеним уплатама. Ако подносилац пријаве у року од 30 дана не достави доказе о извршеним уплатама, пријава

ће се сматрати повученом, о чему се доноси закључак.

Решење о признању и упис статуса овлашћеног корисника у одговарајући регистар овлашћеном кориснику имена порекла, односно географске ознаке издаје се исправа о статусу овлашћеног корисника имена порекла, односно географске ознаке, а прописани подаци о признатом статусу објављују се у службеном гласилу. Садржина исправе о статусу овлашћеног корисника уређује се посебним прописом.

Трајање статуса овлашћеног корисника

Статус овлашћеног корисника имена порекла, односно географске ознаке траје три године од дана уписа признатог статуса у Регистар овлашћених корисника имена порекла, односно Регистар овлашћених корисника географских ознака. Статус овлашћеног корисника имена порекла, односно географске ознаке може, на захтев овлашћеног корисника, уз подношење доказа о испуњавању услова прописаних овим законом и плаћеној прописаној такси, да буде обновљен неограничен број пута, све док траје одговарајуће име порекла, односно географска ознака.

Коришћење регистрованог имена порекла, односно географске ознаке

Регистровано име порекла, односно географску ознаку, могу да користе само лица којима је признат статус овлашћених корисника тог имена порекла, односно те географске ознаке, и која су уписана у одговарајући регистар. Овлашћени корисници имена порекла, односно географске ознаке, имају право да име порекла, односно географску ознаку користе за обележавање производа на које се име порекла, односно географска ознака односи. Овлашћени корисници имена порекла имају искључиво право да свој производ обележавају ознаком "контролисано име порекла". Права обухватају и употребу имена порекла, односно географске ознаке на амбалажи, каталозима,

проспектима, огласима, постерима и другим облицима понуде, упутствима, рачунима, пословној преписци и другим облицима пословне документације, као и увоз и извоз производа обележених тим именом порекла, односно том географском ознаком.

Недозвољене радње

Лица која немају статус овлашћених корисника имена порекла, односно географске ознаке, не смеју да користе регистровано име порекла, односно регистровану географску ознаку, њен превод, транскрипцију или транслитерацију, исписану било којим типом слова, у било којој боји, или изражену на било који други начин, за обележавање производа, и ако се тој географској ознаци, односно имену порекла, додају речи "врста", "тип", "начин", "имитација", "по поступку" и слично, чак и ако је наведено истинито географско порекло производа.

Однос према раније регистрованом жигу

Одредбе закона неће утицати на услове за регистровање, ваљаност регистрације жига или права на коришћење жига, који је идентичан, или сличан регистрованој географској ознаци, уколико је жиг у питању пријављен, или регистрован у доброј вери, или су права на жиг стечена кроз употребу у доброј вери пре подношења пријаве географске ознаке.

Употреба личног имена

Одредбе овог закона ни на који начин неће утицати на било које лице да, у свом пословању, користи своје лично име, или име свог претходника у послу, осим ако се то име користи на такав начин да доведе потрошаче у заблуду.

Забрана преноса

Регистровано име порекла, односно регистрована географска ознака не може да буде предмет уговора о преносу права, лиценци, залоги, франшизи и слично. Ако је регистровано име порекла, односно регистрована географска ознака предмет пријављеног или регистрованог жига, такав жиг не може да се преноси, уступа, даје у залог и слично.

Престанак имена порекла, односно географске ознаке у земљи порекла

Регистровано име порекла, односно регистрована географска ознака престаје да важи ако јој престане заштита у земљи њеног порекла. На захтев заинтересованог лица, уз подношење потврде издате од стране надлежног органа земље порекла одређеног имена порекла, односно географске ознаке, или по пријему обавештења надлежног органа земље порекла одређеног имена порекла, односно географске ознаке да је том имену порекла, односно географској ознаци престала заштита у земљи порекла, надлежни орган ће донети решење о престанку важења имена порекла, односно географске ознаке. Решење ће надлежни орган уписати у одговарајући регистар и у свом службеном гласилу ће објавити прописане податке о престанку важења имена порекла, односно географске ознаке.

Престанак географске ознаке на основу судске одлуке

Заинтересовано лице тужбом може да покрене поступак за утврђење да је одређена географска ознака постала генеричан, односно уобичајен назив за одређени производ. Поступак води надлежни суд државе чланице. Регистрована географска ознака

престаје да важи на основу правоснажне судске одлуке којом се утврђује да је постала генеричан, односно уобичајени назив за одређени производ. Регистрована географска ознака која је у својој земљи порекла регистрована и заштићена као име порекла не може да буде проглашена генеричним, односно уобичајеним називом за одређени производ, све док таква заштита траје у земљи порекла. По пријему судске одлуке, надлежни орган ће одлуку уписати у одговарајући регистар и у свом службеном гласилу ће објавити прописане податке о престанку важења географске ознаке.

Престанак статуса овлашћеног корисника имена порекла, односно географске ознаке

Статус овлашћеног корисника имена порекла, односно географске ознаке престаје и пре истека предвиђеног рока:

- ако се овлашћени корисник имена порекла, односно географске ознаке одрекне свог статуса - наредног дана од дана предаје надлежном органу поднеска о одрицању;
- ако је на основу закона престало име порекла, односно географска ознака, на основу одлуке надлежног органа - даном одређеним том одлуком;
- ако је престало правно лице, односно ако је умрло физичко лице које има статус овлашћеног корисника - даном престанка, односно смрти, осим ако тај статус није прешао на правне следбенике правног лица.

Укидање решења о признању статуса овлашћеног корисника

Решење о признању статуса овлашћеног корисника имена порекла, односно географске ознаке, на захтев заинтересованог лица, надлежни орган може да укине ако утврди да су престали да постоје услови за признање статуса овлашћеног корисника имена порекла, односно географске ознаке, који су предвиђени овим законом. У поступку по

захтеву за укидање решења о признању статуса овлашћеног корисника имена порекла, односно географске ознаке, овлашћени корисник имена порекла, односно географске ознаке, дужан је да докаже да постоје законом прописани услови за признање статуса овлашћеног корисника имена порекла, односно географске ознаке. Ако подносилац захтева за укидање решења о признању статуса овлашћеног корисника имена порекла, односно географске ознаке, у току поступка одустане од свог захтева, надлежни орган може да настави поступак по службеној дужности.

Лицу које је уписано као овлашћени корисник имена порекла, односно географске ознаке у одговарајући регистар, статус овлашћеног корисника имена порекла, односно географске ознаке престаје наредног дана од дана правоснажности решења о укидању решења о признању статуса овлашћеног корисника имена порекла, односно географске ознаке.

Србија тек почиње да ради на таквој заштити својих производа, што се пре свега односи на заштиту географског порекла и стварање робне марке у пољопривреди како би се повећала конкурентност домаћих аграрних производа и њихова препознатљивост на страним тржиштима. Иако се пољопривредно-прехранбени производи из Србије већ налазе на тржишту региона и Европе, и у великој мери су конкурентни, непрепознатљиви су по земљи порекла. [\[7\]](#)

Појам дизајна

Под индустријским дизајном, у оквиру права интелектуалне својине, подразумева се естетски, спољни изглед производа. Визуелна привлачност значајно утиче на одлуку потрошача и избор производа. Индустријски дизајн даје карактеристичност једном производу у односу на други производ. У свакодневном говору индустријски дизајн се односи на целокупан изглед и функцију производа, међутим у праву интелектуалне својине, индустријски дизајн се односи само на естетски, односно украсни изглед производа. Под спољашњим изгледом производа подразумева се укупан визуелни утисак који производ оставља на информисаног потрошача или корисника.

Информисани потрошач или корисник је физичко лице које се редовно сусреће са производом о којем је реч.

Дизајн је тродимензионални или дводимензионални изглед целог производа, или његовог дела, који је одређен његовим визуелним карактеристикама, посебно линијама, контурама, бојама, обликом, текстуром и материјалима од којих је производ сачињен, или којима је украшен, као и њиховом комбинацијом.

Производ је индустријски или занатски предмет, укључујући, између осталог, и делове који су намењени за спајање у сложени производ, паковање производа, графичке симболе и типографске знаке, искључујући компјутерске програме.

Сложени производ је производ који је састављен од више делова који могу да буду замењени и који омогућавају састављање и растављање производа.

Нови и оригинални дизајн може да допринесе повећању допадљивости производа одређеном делу тржишта, продору на нова тржишта и јачању брэнда. На тај начин индустријски дизајн повећава вредност производа, јер га чини интересантим купцима.

Услови за заштиту дизајна

Регистрацијом дизајна носилац права стиче искључиво право да заштити своје дело од недозвољеног копирања или имитирања од стране трећих лица. Индустријски дизајн је једно од пословних добара које може повећати комерцијалну вредност предузећа и његових производа. Заштићен дизајн може да буде уз накнаду лиценциран или продат, чиме се ствара могућност за освајање широког дијапазона тржишта. Регистрација индустријског дизајна охрабрује лојалну конкуренцију и подстиче производњу естетски атрактивних производа.

Дизајн се штити искључивим правом (правом на дизајн) ако је нов и ако има индивидуални карактер.

Дизајн се сматра новим ако идентичан дизајн није постао доступан јавности пре дана подношења пријаве за признање тог дизајна, или ако не постоји раније поднета пријава за признање идентичног дизајна.

У случају да је затражено право првенства, сматраће се да је дизајн нов ако није постао доступан јавности пре дана признатог права првенства. Дизајни се сматрају идентичним ако се разликују само у небитним детаљима. Разлика у небитним детаљима постоји ако информисани корисник, на први поглед, не разликује дизајне.

Дизајн има индивидуални карактер ако се укупан утисак који оставља на информисаног корисника разликује од укупног утиска који на тог корисника оставља било који други дизајн, а који је постао доступан јавности пре дана подношења пријаве за признање, или дана признатог права првенства супротстављеног дизајна.

Приликом утврђивања индивидуалног карактера дизајна узима се у обзир степен слободе и објективно ограничење аутора приликом стварања дизајна конкретног производа, проузроковано технолошким и функционалним карактеристикама тог производа.

Заштита дизајна у ЕУ могућа је путем подношења пријаве комунитарног дизајна, подношењем пријаве индустријског дизајна у државама чланицама или, за један број чланица ЕУ, путем Хашког споразума. Комунитарним дизајном се штити спољни изглед производа или његовог дела који је нов и има индивидуални карактер. Дизајн је нов ако на дан подношења захтева за регистровање или на дан права првенства, ако је тражено

првенство, није био откривен јавности ниједан истоветан дизајн. Дизајн се сматра истоветним ако се његове карактеристике разликују само у безначајним детаљима.

Дизајн има индивидуални карактер ако се укупан утисак који он ствара код упућеног корисника разликује од укупног утиска који ствара на тог корисника сваки узрок или модел који је био откривен јавности пре подношења захтева за регистровање или датума права првенства, ако је првенство тражено. Приликом оцене индивидуалног карактера, води се рачуна о степену слободе ствараоца у изради дизајна.

Дизајн производа који чини саставни део сложеног производа

За дизајн, примењен на производу, или садржан у производу који чини саставни део сложеног производа, сматра се да је нов и да има индивидуални карактер:

- ако саставни део који је уграђен у сложени производ остаје видљив током редовне употребе сложеног производа, и
- ако видљиве карактеристике саставног дела испуњавају услове новости и индивидуалног карактера.

Сматра се да је дизајн постао доступан јавности, ако је објављен, излаган, коришћен у промету робе и услуга, или на други начин откривен пре дана подношења пријаве за признање дизајна, или датума првенства, ако је оно тражено, осим у случају када у стандардним токовима пословања није постојала разумна могућност да пословни кругови специјализовани за дату област сазнају за откривање дизајна.

Не сматра се да је дизајн постао доступан јавности уколико је откривен трећем лицу под условом чувања тајности дизајна.

Не сматра се да је дизајн постао доступан јавности, ако је дизајн открио аутор, његов правни следбеник или треће лице на основу информације добијене од аутора или његовог правног следбеника, или радње коју је један од њих предузео, под условом да је, од тренутка када је дизајн откривен до тренутка подношења пријаве за признање дизајна, односно до тренутка затраженог права првенства, протекло мање од 12 месеци, као и ако је дизајн постао доступан јавности као последица злоупотребе везане за аутора или његовог правног следбеника.

Искључење заштите због техничке функције

Правом на дизајн не може да се заштити спољашњи изглед производа који је искључиво

одређен техничком функцијом производа.

Правом на дизајн не може да се заштити спољашњи изглед производа који мора да буде репродукован у свом тачном облику и димензијама, како би се омогућило да буде механички повезан са, или постављен у, око или уз други производ, тако да сваки производ може да обавља своју функцију.

Може да се заштити дизајн који омогућава вишеструко састављање, или повезивање међусобно замењивих производа у модуларном систему.

Не може да се заштити дизајн:

- чије је објављивање или употреба противна јавном поретку или моралу;
- који повређује ауторско право или права индустријске својине другог лица;
- који садржи државни или други јавни грб, заставу или симбол, назив или скраћеницу назива неке земље или међународне организације, религиозне и националне симболе, као и њихово подражавање, осим по одобрењу надлежног органа;
- који представља лик неког лица, осим уз изричиту сагласност тог лица.

Дизајн који представља лик умрлог лица може да се заштити само по пристанку његових родитеља, брачног друга и деце.

Дизајн који представља лик историјске или друге умрле знамените личности може да се заштити уз дозволу надлежног органа и пристанак њених сродника до трећег степена сродства.

Право на заштиту дизајна

Право на заштиту дизајна припада аутору или његовом правном следбенику, односно послодавцу, ако се ради о делу из радног односа. Страна физичка и правна лица у погледу заштите дизајна уживају иста права као и домаћа физичка и правна лица, ако то произлази из међународних уговора или из начела узајамности.

Постојање узајамности доказује лице које се на узајамност позива. Право на дизајн стиче се уписом у Регистар дизајна и траје 25 година од дана подношења пријаве, под условом да се плаћају прописане таксе за одржавање права.

Право важи од дана подношења пријаве дизајна органу управе Савета министара надлежном за послове интелектуалне својине.

Надлежни орган води Регистар домаћих пријава за признање дизајна и Регистар међународних пријава за признање дизајна и Регистар дизајна.

Регистар међународних пријава за признање дизајна је збирка пријава поднетих за признање заштите дизајна на основу Хашког аранжмана о међународном регистровању индустријског дизајна и објављених од стране Међународног бироа Светске организације за интелектуалну својину.

Регистри су јавне књиге и заинтересована лица могу да их разгледају у присуству службеног лица.

Списе регистрованих дизајна заинтересована лица могу да разгледају на усмени захтев, у присуству службеног лица.

Носилац права на дизајн, односно подносилац пријаве за признање права на дизајн, може да поднесе захтев за међународно регистровање дизајна, у складу са међународним уговорима.

Право првенства

Подносилац пријаве ужива од датума подношења пријаве право првенства у односу на сва друга лица која су за исти дизајн доцније поднела пријаву.

Правном или физичком лицу које је поднело уредну [\[8\]](#) пријаву дизајна са дејством у некој земљи чланици Париске уније или Светске трговинске организације, признаће се и у Србији.

Сајамско право првенства

Подносилац пријаве који је, у року од три месеца пре дана подношења пријаве, на домаћем сајму или изложби међународног карактера, или у некој другој земљи чланици Париске уније или Светске трговинске организације излагао дизајн, може да у пријави тражи признање права првенства од дана првог излагања тог дизајна.

Пријаве се испитују по редоследу одређеном датумом њиховог подношења.

Садржина права на дизајн

Носилац права на дизајн има искључиво право на економско искоришћавање заштићеног дизајна и да то право ускрати сваком трећем лицу.

Под економским искоришћавањем подразумева се индустријска и занатска израда производа за тржиште, на основу примене заштићеног дизајна, као и:

- употреба таквог производа у привредној делатности;
- складиштење таквог производа ради његовог стављања у промет;
- понуда таквог производа ради његовог стављања у промет;
- стављање у промет таквог производа;
- увоз таквог производа и
- извоз таквог производа.

Права аутора дизајна

Аутор дизајна има морална и имовинска права.

Морално је право аутора дизајна да његово име буде наведено у пријави, списима и исправи о дизајну.

Имовинско је право аутора да ужива економску корист од искоришћавања заштићеног дизајна.

Ако аутор дизајна није носилац права на дизајн, облик економске користи коју ужива аутор заштићеног дизајна од његовог искоришћавања одређује се уговором између носиоца права на дизајн и аутора дизајна.

Обим права на дизајн

Обим права која се стичу на основу признатог дизајна одређен је садржином описа дизајна који је заснован на поднетом приказу.

Подносилац пријаве може сам, или на писани захтев надлежног органа у остављеном року, да изјави да не тражи било каква искључива права на елементу дизајна наведеном у опису.

Право раније употребе

Право на дизајн не делује према савесном лицу које је пре датума признатог права првенства пријаве у земљи већ отпочело коришћење истог дизајна у производњи, или је извршило све неопходне припреме за отпочињање таквог коришћења.

Савесно лице има право да дизајн користи искључиво у производне сврхе, у свом предузећу или радионици, или туђем предузећу или радионици за сопствене потребе и оно не може да пренесе своје право на коришћење дизајна на другог, осим ако заједно са правом преноси и предузеће или радионицу, односно део предузећа у коме је припремљено, односно отпочело коришћење тог дизајна.

Ограничење права

Носилац права на дизајн не може да забрани трећем лицу:

- радње учињене у некомерцијалне и експерименталне сврхе и
- радње умножавања у сврху подучавања или цитирања, под условом да су такве радње у складу са праксом лојалне конкуренције и да неоправдано не угрожавају нормално искоришћавање дизајна, као и да је наведено одакле је дизајн преузет.

Ограничење права ради несметаног обављања међународног саобраћаја

Право на дизајн не делује према лицу које употребљава предмете који су произведени на основу заштићеног дизајна, а који сачињавају део конструкције или опреме брода, ваздухоплова или сувоземног возила, односно служе искључиво за потребе функционисања брода, ваздухоплова или сувоземног возила које је регистровано у некој од земаља чланица Париске уније или Светске трговинске организације, кад се оно привремено или случајно нађе на територији Србије.

Исцрпљене права

Носилац права на дизајн који је у Србији ставио у промет производ који садржи заштићени дизајн, или који је обликован према заштићеном дизајну, или ако је носилац права на дизајн овластио неко лице да у Србији такав производ стави у промет, нема право да забрани трећим лицима даље располагање тим производом, купљеним у легалним токовима промета.

Ова одредба се неће применити у случају постојања легитимног интереса носиоца права на дизајн да се супротстави даљем стављању у промет производа који садржи заштићени дизајн, или који је обликован према заштићеном дизајну, посебно ако је у

међувремену дошло до квара или друге промене својстава производа.

Право на дизајн или право из пријаве могу да буду предмет уговора о преносу права.

Пренос права

Носилац права на дизајн или подносилац пријаве могу уговором о преносу права да пренесу право на дизајн, односно право из пријаве.

Носилац права на дизајн или подносилац пријаве може да уступи право коришћења права на дизајн, односно права из пријаве.

Право на дизајн престаје:

- ако власник права на дизајн пропусти да плати прописану таксу за одржавање права - наредног дана од дана истека рока за плаћање;
- ако се власник одрекне права - наредног дана од дана предаје надлежном органу поднеска о одрицању;
- на основу судске одлуке или одлуке надлежног органа, у случајевима предвиђеним овим законом - даном који је одређен том одлуком;
- ако је престало да постоји правно лице или ако је умрло физичко лице које је носилац права - даном престанка правног лица, односно смрти физичког лица, осим ако право на дизајн није прешло на правне следбенике ових лица.

Тужба због повреде права на дизајн може да се поднесе у року од три године од дана када је тужилац сазнао за повреду и учиниоца, а најдоцније у року од пет година од дана када је повреда први пут учињена.

ПРЕНОС ПРАВА ИНДУСТРИЈСКЕ СВОЈИНЕ

Уговор о лиценци

Уговор о лиценци је споразум између два независна привредна субјекта о коришћењу права индустријске својине, између носиоца или власника права као даваоца лиценце и заинтересованог корисника права, примаоца лиценце. То је двострано обавезан, теретан уговор, којим се давалац лиценце обавезује да уступи право привредног искоришћавања заштићених или незаштићених права индустријске својине, док се корисник лиценце обавезује да ће искоришћавати предмет лиценце на уговорени начин и да ће даваоцу лиценце платити предвиђену накнаду. Овај уговор је основни начин правног промета патената, знакова разликовања, know how-а и топографије.

Појам и предмет уговора о лиценци

Предмет уговора о лиценци може да буде и техничко знање и искуство, заједно са неким монополским правом или као самостални предмет уговора.

Обавезе даваоца лиценце

Обавеза даваоца лиценце да кориснику преда предмет лиценце у одређеном року, који је предвиђен уговором. Ова обавеза подразумева и предају техничке документације потребне за практичну примену предмета лиценце.

Друга обавеза је гаранција за техничка својства предмета уговора, што подразумева гаранцију за техничку изводљивост и техничку употребљивост.

Трећа обавеза је правна гаранција која може да буде различита у зависности од предмета уговора. Давалац лиценце нема право да се одрекне монополског права, ако је оно предмет уговора, без сагласности корисника лиценце. Друга правна гаранција састоји се у гарантовању даваоца лиценце да је он носилац права и да има искључиво право располагања. Трећа правна гаранција је гарантовање да је предмет уговора без терета.

Обавезе корисника лиценце

Најважније право корисника лиценце је право коришћења предмета лиценце. Обавеза корисника је да је дужан да лиценцу користи на уговорени начин, у уговореном обиму и у уговореним границама. Значи да корисник лиценце има право и обавезу да искоришћава предмет лиценце. Санкције за неизвршење ове уговорне обавезе су право на раскид уговора и право на накнаду штете.

Плаћање накнаде за уступљењу лиценцу је главна обавеза корисника. Висина накнаде се прецизира уговором.

Правна заштита права на патент

Закон о патентима предвиђа двоструку правну заштиту за патенте: управноправну и грађанскоправну заштиту. У управном поступку који води Завод за интелектуалну својину, лице које сматра да је његов правни интерес повређен, може покренути управни спор. Тужени је Завод а предмет спора може бити неко од решења Завода, на пр. укидање решења о признавању права на патент или доношење решења којим је одбијен предлог за оглашавање ништавим патента.

Грађанско правна заштита обухвата четири тужбе које може поднети лице које сматра да је његов правни интерес повређен. То су тужба због повреде права, тужба за утврђивање права на заштиту, тужба за заштиту права послодавца, односно запосленог и тужба за утврђивање својства проналазача.

Правна заштита права на дизајн

Правна заштита може да се остварује кроз управноправну, грађанскоправну и казненоправну заштиту.

Управноправна заштита се остварује у управном поступку пред Заводом.

Грађанскоправна заштита се остварује покретањем тужбе због повреде права на дизајн. Тужба се подноси окружном суду а по жалби Врховном суду Србије. Уколико је повређен интерес привредног субјекта спор се води пред трговинским судом.

Повредом се сматра свако неовлашћено коришћење дизајна заштићеног на име другог лица, подражавање заштићеног дизајна као и неовлашћено објављивање предмета пријаве. Тужба се подноси у року од 3 године.

Правна заштита права на жиг

Обухвата управноправну, грађанскоправну и казнену заштиту.

Правна заштита права на географску ознаку порекла је управноправна и грађанскоправна заштита.

Заштита ауторског и сродних права

Остварује се Законом о ауторским и сродним правима из 2004. и прописима из области облигационог и грађанског права. Закон из 2004 је лекс специјалис.

[1] Сл. гласник Р.Србије“, бр: 43/2007

[2] Биљна сорта има значење које је одређено законом који уређује заштиту нових биљних сорти;

[3] Осим биотехнолошког поступка који се односи на биљку или животињу, ако техничка изводљивост проналаска није ограничена на одређену биљну сорту или животињску расу, микробиолошког или другог техничког поступка или производа добијеног тим поступком.

[4] Закон о заштити топографија интегрисаних кола ("Сл. лист СЦГ", бр. 61/2004)

[5] Ово није случај са предметима повреде европског патента јер он није комунитарна правна дисциплина (општи акт о комунитарном патенту још није донет). Европски патент се добија у поступку пред Европским заводом за патенте (www.epo.co.at), а комунитарни дизајн и комунитарни жиг у поступку пред Заводом за хармонизацију на унутрашњем тржишту (www.oami.eu.int), уз правну помоћ домицилираног заступника.

[6] У том случају трошкови регистрације једног знака износе између 25.000 и 30.000 швајцарских франака. Наравно, предузеће може заштитити знак само за она тржишта за која је заинтересована и за онолики број класа за које му је то потребно"Ако би неко хтео да заштити знак у 50 земаља Мадридског аранжмана онда би трошкови били знатно нижи и износили би око десет хиљада швајцарских франака што је релативно скроман износ за одредјену врсту монополских права коју добијате.

[7] Тренутно на иностраном тржишту најконкурентнији су производи од воћа и поврћа, односно њихове прерађевине, разне врсте вина и ракија, ајвар и производи од печурака.

[8] Уредном пријавом сматра се свака пријава која испуњава услове уредности према националном законодавству земље чланице Париске уније или Светске трговинске организације за коју је пријава поднета или према међународном уговору закљученом

између ових земаља, без обзира на доцнију правну судбину те пријаве.